

ابتدا در بهمن ماه (۱۳۷۱)، نواری به نام «ده نگی نه کورمانجی» از سوی انتشارات سروش، وابسته به سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران در تلویزیون سراسری تبلیغ و پخش گردید.

بدیهی است هر ایرانی صاحب ذوق و هنر، از انتشار اینگونه کارهای فرهنگی و هنری شادمان و شادخاطر می شود، خوشحالی ما کردهای خراسان نیز از این اقدام جالب سروش، کم از دیگر هم میهنان عزیزمان نبود؛ زیرا که سالها بود موسیقی اصیل عرفانی و حماسی ما که ریشه در تاریخ و فرهنگ و جغرافیا و هنر و مردمشناسی دارد، در بوته ی فراموشی فرو رفته بود.

نگارنده نیز به سهم خود از این کار فرهنگی سروش به نیابت از کردهای خراسان تشکر می نمایم. اما از آنجا که تا کاری انجام نشود عیب و ایرادی هم بر آن وارد نمی شود، با انجام این کار و پخش نشانه تبلیغاتی آن از تلویزیون، در همان مرحله ی نخست نقایص کار آشکار شد و روز بعد تلفن های فراوانی که از راه دور و نزدیک به سویم سرازیر شد، حساسیت و دقت کردهای هنرشناس و اهل ذوق خراسان، که خود نسل به نسل، تاکنون محافظ و پاسدار این میراث گرانبهایمان بوده اند، مرا به اهمیت هرچه بیشتر کار واقف ساخت و لازم آمد نقدی بر این کار انجام شده بنویسم تا در مراحل بعدی راهگشای دست اندرکاران امور هنری که به خاطر اختلاف زبان و عدم آشنایی کافی با فرهنگ و هنر، تا حدودی تسلط لازم را ندارند، بشود و بدون عرض در

معرض دید طالبان هنر و آنانکه به اصالت و درستی کارها بویژه در امر موسیقی علاقمند و پای بند هستند، قرار دهم. از خداوند بزرگ می خواهم مرا یاری دهد تا از طریق انصاف و داوری پافراتر نهم.

نوار «ده نگی نه کورمانجی» به شماره ۷ سروش و با مجوز شماره ۱۲۰۳ - ن - ۳ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی وارد بازار شده، در حالی که اگر مسوولین فنی و کارشناسان مربوط به آن توجه می کردند و عیب و نقص آشکار کار را نادیده نمی گرفتند، مجوز پخش آن را صادر نمی کردند. زیرا حقیر بر آنم که کار یا نباید انجام شود و یا اگر انجام شد حتی الامکان باید از نقایص کمتری برخوردار باشد. درست است که مسوولین با نام آهنگها و فلسفه ی وجودی ترانه ها و آهنگها و نیز با اشماع کردی آشنایی لازم را ندارند، اما گوش هر شنونده ای عدم هماهنگی های سازها و آوازها را به خوبی درک می کند.

به هر حال اگر نگارنده یک معلم و این نوار یک ورقه ای امتحان ریاضی یا دیکته می بود، نمره ای بیش از ۱۲ به آن نمی دادم. زیرا:

- ۱- در این نوار که بروشوری هم به همراه دارد، نامی از خوانندگان و نوازندگان و شعرا به میان نیامده و حقوق فرهنگی آنان تضییع شده که این کار با عدالت اسلامی منافات دارد و من بر آنم که این بی عدالتی را در این سطور جبران نموده نام آنان را درج نمایم.
- ۲- نام اصلی آهنگها با ذکر نشده و یا اشتها نامی بیگانه

نقد و بررسی

نوار موسیقی «هنگ نه کرمانجی»

این هم یک نوع

موسیقی نواحی مختلف

موسیقی در ایران

• ک. کانیمال

موسیقی کُردی است!

و دور از واقعیت بر آن نهاده شده است.

۳- از نظر کیفیت ضبط صدا و ساز، نهایت بی سلیفگی و بی اطلاعی ملحوظ گشته است.

۴- در اغلب آهنگها، ساز و صدا با هم مطابقت ندارند، یعنی نوازنده چیزی می زند و خواننده چیز دیگری می خواند. اکنون یکایک ردیفهای موجود در این نوار را با ذکر شماره و نقایص آن مورد بررسی قرار می دهیم:

رویه ی اول نوار:

ردیف ۱- نام آهنگ به موجب شعر انقلابی با آن، بهار پیروزی نامیده شده و از مجریان آن کوچکترین نامی به میان نیامده و نگارنده هم آنها را نمی شناسم که نام بیرم. نام اصلی آهنگ، دوقه رسه و کیفیت اجرای آن نسبتاً خوبست.

ردیف ۲- چهاردهمین سال انقلاب: آهنگ آن جمعیفرقلی است. خواننده آقای سهراب مهدی بخشی آشنایان ی بجنورد. شعر از آقای مهرو.

ردیف ۳- دلم را خون نمودی: نام اصلی آهنگ «زلزلی قوچان خه راو کر» می باشد و مربوط است به ویرانی شهر قدیم قوچان در اثر زلزله ۱۳۱۲ قمری و فریاد جوانی در سوگ معشوقش به نام رعنا که در برگردانهایش می گوید:

رعنا نه دلی من کول کر
زلزلی قوچان خه راو کر
هیستری من بالگو شل کر
دلی من ژه دونی سار کر

اما از آنجا که آقای سهراب محمدی اشعار کامل و فلسفه ی آهنگ را نمی دانسته، بدین گونه اجرا کرده است. نگارنده در مورد این آهنگ قبلاً در یکی از کتابهایم توضیح مختصری داده ام و شرح مبسوط آن را در کتاب: «فلسفه ی موسیقی خراسان» آورده ام. امیدوارم این کتاب به زودی چاپ و در دسترس علاقمندان موسیقی کشور قرار گیرد.

ردیف ۴- رقص رزمی چوب بازی: نام کرمانجی آهنگ «چولستن» است. کیفیت ضبط بسیار بد و اصالت فرهنگی آن تحریف شده و مخدوش است.

اولاً باید دهل نواز با دو چوب که دوا می گویند به دهل بزند، نه اینکه با انگشتان دست ضرب بگیرد. اصولاً ضرب با دهل، تنها همگام همراهی با کمانچه یا قوشمه که صدای کمتری از سرنا دارند، انجام می شود نه در رقص رزمی و حماسی چوب بازی که شور و حرارت و عکس العمل های متفاوت و شدیدی در خود دارد.

ثانیاً، دهل آنچنان رطوبت برداشته و بدون کوک است که صدای ناهنجار تاپ و توپ آن هر شنونده ای را به نقص آن واقف می سازد.

ثالثاً، از نظر ریتم و آهنگ ضرب، آنچنان ناهماهنگی خودنمایی می کند، که هر کس بر ناشی بودن نوازنده ضرب پی می برد.

ردیف ۵- اصولاً در کردی خراسان، آهنگی به نام حسین یار نداریم که اینجا ثبت شده است. اما چیزی از آن اجرا نشده که بدانیم منظور از حسین یار چیست؟

ردیف ۶- سرود عرفانی جعفرقلی : نام آهنگ جعفر
قلی است. شعر از عارف نامدار کرمانج جعفرقلی زنگلی -
تحت عنوان: فلسفه حج و معراج، نوازنده دو تار مرحوم
حاج حسین یگانه.

کیفیت ضبط بسیار نامطلوب است و صدا و ساز
همه‌هنگی لازم را ندارند. اشعار خوانده شده بکلی غلط و
نامربوط است و کار تا حد عامیانه‌ای افت می‌کند و باعث
بدنامی جعفرقلی می‌شود. این قطعه از آرشیو برنامه

راديو کردی خراسان گرفته شده است.
ردیف ۷- تورغه : نام این آهنگ همین است و منسوب
به پرنده‌ی کوچک و خودخواهی بهمین نام که در اوایل بهار
هر سال در کوهستانهای شمالی خراسان خودنمایی می‌کند.
نوازنده آهنگ خان محمد شیروانی است. ضرب بطور
ناشیانه‌ای نواخته شده و همه‌هنگی ندارد.

رویه‌ی دوم نوار:

ردیف ۱- هرای : بسیار تاسف‌انگیز است که این نام را
بر این آهنگ نهاده‌اند. کسی که فرق بین «هرای» و «لو» را
نداند، چیزی از موسیقی کردی خراسان درک نکرده است،
این در حالیست که اگر هر پیرزن و چوپان بیابانگرد کرمانج
این آهنگ را بشنود و بداند که نام هرای بر آن نهاده‌اند، بر
بی‌اطلاعی دست اندرکاران، خواهند خندید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پortal جات علوم انسانی

این آهنگ را بخوانند. بلکه آهنگ دو قه‌رسه را می‌زند و به زور تلاش می‌کند که خواننده را به دنبال خود بکشاند. یعنی دو تار درست در جهت مخالف آهنگ و آواز خواننده به کار می‌رود.

ردیف ۳- دو آهنگ سنتی: نام این دو آهنگ که ظاهراً نمی‌دانسته‌اند، چنین است:

الف: لاوک به رده توزه ندی سن ب: لیستک بجنوردی.
ردیف ۲- سرود لای لای: [این آهنگ لای لای نیست و آهنگ سکیته است که فلسفه ویژه‌ای دارد. و خواننده و نوازنده‌ی آن آقای برات محمدمقیم بجنوردی است که نسبتاً خوب اجرا کرده و ظاهراً به هللی که او را واداشته‌اند از ذکر نام سکیته خودداری نموده و بقول معروف سانسور نموده است.

ردیف ۵- دو آهنگ مشترک ترکی خراسانی و کرمانجی: این هم آهنگ معروف به «یاری» است که هیچ ارتباطی با ترکی ندارد تا به اشتراک آن. در اینجا چون برخی از عوام بخاطر وارد شدن برخی لغات ترکی به زبان کرمانجی به جای «جمله» «ئه لی دیتمام جانی» از جمله‌ی نیم ترکی «گلن دیتمام جانی» استفاده می‌کنند، برای دست اندرکاران توهم ترکی بودن آن را پیش آورده است. باز هم در اینجا حسین یار ذکر کرده‌اند که چنین چیزی نیست. نوازنده‌ی شش تار آقای رزم آرای شیخ امیرلو است. این قطعه هم از آرشیو برنامه رادیو کردی خراسان گرفته شده است.

ردیف ۶- سرود عرفانی جعفرقلی: این آهنگ زارنجی جعفرقلی است. که مرحوم یگانه سالها پیش آن را اینکه اجرا شده است، «لو» می‌باشد نه هرای. آهنگ لو شناسنامه کرمانج و به درازای عمر و تاریخ کرمانج و گویای حوادث تلخ و شیرین و پرفراز و نشیب زندگی آنانست که با شعر هجایی سروده می‌شود.^۲

نمی‌دانم چه رازی در کار است که هر کس می‌خواهد خودنمایی کند، آهنگ هرای را دست‌آویز قرار می‌دهد. یکی دو سال پیش هم، نواری به همین نام منتشر کردند که اصلاً نشانی از هرای در آن نبود و آن را هم اشتبهاً «هرای» نوشته بودند.

باید توجه داشت که هرای از آهنگهای اصیل و باستانی کردهای خراسان است و تا جایی که می‌دانم دو سه نفری از قدیمی‌های هنرمند ما می‌توانند این آهنگ را بزنند و یکنفر هم می‌تواند آن را بخواند که در کتاب فلسفه‌ی موسیقی خراسان به آن اشاره کرده‌ام.

ردیف ۲- لورک: نام آهنگ لورکی جان است و در مایه‌ی لالایی، که مرحومه بانو شیروانی قبلاً آن را به بهترین وجه خواننده است.^۳ در اینجا نوازنده‌ی دو تار بلد نیست اجرا کرده و متعلق به آرشیو برنامه رادیو کردی خراسان است

و اشعار آن اغلب اشتباه هستند.^۵

در پایان باز هم از انتشارات سروش به خاطر این کار فرهنگی [هرچند ناقص] تشکر می‌کنم و آرزو مندم که بعدها با تسلط و برخورداری از دانش و تجربه کافی و یا با تماس گرفتن با آگاهان و دست‌اندرکاران موسیقی کردی و خراسان، گامهایی ارزنده‌تر و اصیل‌تری در این راه بردارد.

در اینجا لازم می‌دانم یادآوری کنم که حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی در بهار و پائیز و زمستان سال ۱۳۷۰ در سه نوبت از نگارنده دعوت به عمل آورد که همراه گروه هنری کرمانج، در جشنواره‌های نی نوازانی و هفت اورنگ و نیز برای ضبط و تهیه‌ی فیلم و نوار شرکت کنیم.^۶

نگارنده، ابتدا مایل به شرکت در آن جشنواره نبودم و آن را از نوع جشنواره‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی می‌دانستم که همه ساله در تهران بمناسبت دهه فجر برگزار می‌کند و بدون شناخت از موسیقی ما، چیزهایی را ارائه می‌دهد، اما با گرفتن قول و قرار از مسولین حوزه هنری عازم تهران شدیم و انصافاً محققین و موسیقی شناسان با وسواس بیشتری سعی در حفظ اصالت‌های فرهنگی و موسیقی کشور داشتند و ما موفق شدیم ۳ نوار کاست موسیقی را ضبط کنیم.

در مورد نوارهای حجوفان و میرنوروزی کرمانج هم انتشارات سروش قول پخش آن را که با هزینه و زحمت زیاد فراهم کرده بودم، داد، اما آنقدر مرا بین راه خراسان و تهران آواره و سرگردان کرد که از خیر آن گذشتم و منصرف شدم. با آرزوی موفقیت دست اندرکاران متعهد و دلسوز کشور، گفتارم را به پایان می‌برم.

■ پانویس:

۱. نگاه کنید به کتاب حرکت تاریخی کرد به خراسان - جلد ۳ - تألیف کلیم الله توحیدی صفحه ۱۰۸ تا ۱۴۵
۲. نگاه کنید به دیوان عرفانی جعفرقلی زنگلی ملک الشعرا کرمانج - به اهتمام کلیم الله توحیدی - کانیمال صفحات ۱۳۵ تا ۱۳۸
۳. برای اطلاع بیشتر نگاه کنید به: مجله سروش - شماره ۵۱۲ شنبه ۱۵ اردیبهشت ۱۳۶۹ که مصاحبه‌ای با نگارنده داشته است و تحت عنوان: بررسی موسیقی محلی استان خراسان. کلیم الله توحیدی اوغازی: صفحه ۳۱
۴. برای اطلاع از شعر و آهنگ آن نگاه کنید به: مجموعه لالایی‌هایی ایرانی - گردآوری هوشنگ جاوید. از انتشارات حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی.
۵. نگاه کنید به دیوان عرفانی جعفرقلی زنگلی. به اهتمام کلیم الله توحیدی، صفحات ۱۶۲ تا ۱۶۸.
۶. هفت اورنگ. مروری بر موسیقی سنتی و محلی ایران. از انتشارات حوزه هنری صفحات ۴۷ و ۸۳ به بعد.
۷. نیز نگاه کنید به مجله سوره از انتشارات حوزه هنری. شماره پنجم - مرداد ۷۰ ص ۵۱.